

ESIMENE OSAKOND

KOHTUASI TALI vs. EESTI

(Kaebus nr 66393/10)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

13. veebruar 2014. a

Käesolev kohtuotsus jõustub konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Tali vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (esimene osakond) kojana, kuhu kuuluvad
esimees Isabelle Berro-Lefèvre,
kohtunikud Khanlar Hajiyev,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Julia Laffranque,
Linos-Alexandre Sicilianos,
Erik Møse,
Ksenija Turković,
ja *osakonna sekretär* Søren Nielsen,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 21. jaanuaril 2014,
tegi nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb Eesti kodaniku Andrei Tali (edaspidi „kaebaja”) 7. novembril 2010 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „konventsioon”) artikli 34 alusel kohtule Eesti Vabariigi vastu esitatud kaebusel (nr 66393/10).
2. Kaebajat esindas Tallinna Inimõiguste Teabekeskuse advokaat E. Ezhova. Eesti Vabariiki (edaspidi „riik”) esindas M. Kuurberg Välisministeeriumist.
3. Kaebaja kaebas eelkõige selle üle, et ta oli väärkohtlemise ohver vastuolus konventsiooni artikliga 3.
4. 7. septembril 2012 edastati kaebus riigile.

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

5. Kaebaja on sündinud 1977. aastal. Ta kannab eluaegset vanglakaristust.

A. Taustainformatsioon kaebaja süüdimõistmiste ja vanglas käitumise kohta

6. Riigi esitatud karistusregistri väljavõttest nähtub, et kaebaja on süüdi mõistetud üheksas kuriteos ja ühes väärteos. Ta kannab eluaegset vanglakaristust, kuna 2001. aastal mõisteti ta süüdi kahe inimese mõrvas ja

ühe inimese tapmiskatses. Lisaks on ta mitmel korral mõistetud süüdi vanglaametnike ja teiste kinnipeetavate ründamises. Samuti on talle vanglas mõistetud mitmeid distsiplinaarkaristusi, sealhulgas vanglaametnike korralduste täitmata jätmise ja vanglaametnike ähvardamise eest. Tartu Vangla ja Viru Vangla koostatud kinnipeetava individuaalses täitmiskavas iseloomustati kaebajat kui ohtlikku inimest, kellel puudub enesekontroll ja kes on võimeline teisi füüsiliselt ründama.

B. 3. juuli 2009 sündmused

7. 3. juulil 2009 teatas vangivalvur K. A. kaebajale, et ta viiakse õhtul distsiplinaarkaristuse kandmiseks kartserikambrisse. Kaebaja ei olnud sellega nõus, kuna talle oli mõista antud, et ta ei pea nimetatud karistust kandma enne õiguskantsleri otsust tema kaebuse kohta antud asjas. Ta ütles, et ei pane oma asju kokku enne, kui tal on olnud võimalus rääkida turvatöötajaga, et olukorda selgust tuua. K. A. ütles talle, et kui ta jätkab kartserikambrisse minekule vastupanu osutamist, viiakse ta sinna jõuga. Kaebaja vastas, et kui teda ebaseaduslikult rünnatakse, siis kaitseb ta end.

8. Kell 17.45 sisenes K. A. koos kahe teise valvuri, M. N.-i ja J. T.-ga kaebaja kambrisse. K. A.-l oli plastikust kaitsekilp ning M. N. ja J. T. kandsid soomusvesti ja kiivrit. K. A. liikus kaebaja poole, hoides kilpi enda ees. M. N. ja J. T. järgnesid talle.

9. Kaebaja sõnul tuli K. A. tema juurde ja surus kaitsekilbi tema rinna vastu ning ülejäänud kaks valvurit avaldasid samal ajal survet tagantpoolt. Kaebaja üritas end kaitsekilbi vastu suruda, samas kui M. N ja J. T. üritasid tema kätest kinni haarata. Siis lasi K. A. kaitsekilbil maha kukkuda ja üritas kaebaja kaelast kinni haarata. Valvurid väänasid ta käed selja taha ning käskisid tal pikali heita. Kaebaja suruti vastu maad ja K. A. pigistas ta kaela nii tugevasti, et tal jäi hing kinni. Kaebaja sõnul pigistas K. A. sõrmedega tema nina kinni, kattis peopesaga ta suu, surus põlve tema kõrile ja torkas kahe sõrmega talle silma. Kui kaebaja oli põrandal, pandi talle käerauad ja teda löödi jalaga ribidesse nii tugevasti, et ta tundis, kuidas ta vasak roie murdus. Seejärel tõsteti ta püsti ja viidi kartserikambrisse. Koridoris jäi kaebajal hing kinni, ta kaebas, et ta ei saa hingata, ja palus luba keha sirgeks ajada, kuid valvurid surusid teda kummargile ja jätkasid teekonda.

10. Vangivalvurite sõnul oli kaebaja üritanud neid lüüa ja ta oli K. A.-ga rüselanud, mille käigus viimane sai kergemaid kehavigastusi. Nad eitasid kaebaja jalaga löömist ja kägistamist ning väitsid, et kaebaja oli ähvardanud nad ükshaaval ära tappa.

11. Kaks meditsiiniõde tulid kaebajat kartserikambris läbi vaatama. Nad kahtlustasid murtud roiet ja käskisid kaebajal rahulikult lamada, kuni tehakse röntgenuuring (kohtuasja meditsiinilisi tõendeid vaata punktidest 21 kuni 27 allpool). Valvur ütles neile, et madratsi ööpäev läbi kartserikambris

hoidmiseks on vaja meditsiinitöötaja luba. Kaebaja sõnul kinnitas üks meditsiiniõdedest, et vastav luba antakse.

C. 4. juuli 2009 sündmused

12. Kell 6.45 sisenes valvur O. V. kaebaja kambrisse ja käskis tal madratsi ära anda. Kaebaja selgitas, et meditsiiniõed olid lubanud tal murtud roide tõttu kasutada madratsit ööpäev läbi. Valvur lahkus.

13. Umbes kella 8.00 ajal tulid kaebaja kambrisse valvurid A. R., V. G., R. T. ja O. V. ning käskisid tal madratsi ära anda. Nad arutasid asja mõnda aega ning selle käigus palus kaebaja kutsuda vanemkorrapidaja M. L. Valvur A. R. hoiatas kaebajat, et vajadusel kasutatakse füüsilist jõudu. Järgnenud kriminaalmenetluses antud V. G. ütluste kohaselt oli kaebaja ähvardanud nad ära tappa. Valvurid lahkusid ja naasid umbes veerand tunni pärast. Riigi sõnul kontrollisid valvurid selle aja jooksul meditsiiniiosakonnast, et kaebajale ei olnud tegelikult kartserikambris madratsi hoidmiseks luba antud.

14. Umbes kella 8.30 ajal tulid kaebaja kambri juurde kuus valvurit. A. R. ja V. G. sisenesid kambrisse, ülejäänud neli valvurit jäid koridori või seisid kambri ukse kõrval.

15. Kaebaja sõnul tuli A. R. tema juurde, haaras ta vasakust käest ja ütles, et nad võtavad madratsi ära. Kaebaja tõmbas oma käe vabaks ning siis, ootamatult ja eelneva hoiatuseta, pihustas V. G. talle pipragaasi näkku ja A. R. üritas samal ajal tema kätt väänata. Kaebaja jooksis käed näo ees kambrit välja koridori. Mitu valvurit ründas teda selja tagant ja ta suruti põrandale pikali. Pärast seda, kui kaebajale olid käerauad pandud, löödi teda korduvalt selga. Pärast seda, kui kaebaja oli karjunud, et ta ei saa hingata, lõi V. G. teda veel paar korda. Seejärel tõsteti ta püsti, suruti kummargile ja juhatati turvaruumi. Kaebaja sõnul minestas ta tee peal mitu korda, kuna tema vigastatud roie põhjustas talle tugevat valu, kui ta oli sunnitud kummargil olema.

16. Sündmustele järgnenud kriminaalmenetluses tugines riik vangivalvurite ütlustele. Kõik nimetatud sündmuste juures viibinud valvurid kuulati kriminaalmenetluses üle kas kahtlustatava või tunnistajana. A. R.-i ja V. G. sõnul tõukas kaebaja A. R.-i, kui viimane üritas madratsit ära võtta. Seejärel kasutas V. G. pipragaasi. Valvurite ütluste kohaselt osutas kaebaja jõulist vastupanu, mistõttu suruti ta koridoris põrandale pikali. V. G. sõnul lõi ta maas lamavat kaebajat teleskoopnuiaga kolm korda, et murda tema vastupanu ja panna talle käerauad. A. R. ega R. T. ei suutnud kirjeldada üksikasju V. G. antud hoopide kohta. Samuti ei suutnud alguses selliseid üksikasju esitada O. V., kuid teisel ülekuulamisel väitis ta, et selleks ajaks, kui ta käerauad lukustas, ei olnud kaebajat teleskoopnuiaga veel löödud. A. J. arvas, et ilmselt pandi kaebajale käerauad ajal, kui V. G. toda lõi. A. T.

sõnul oli kaebajale käeraud pandud, kuid ta rabeles jõuliselt ning tõukas V. G.-d õlaga, misjärel lõi viimane teda erilise jõuta üks või kaks korda.

17. Seejärel fikseeriti kaebaja vanemkorrapidaja M. L.-i korraldusel rahustusvoodisse, kuna ta käitus endiselt agressiivselt ja osutas ametnikele füüsilist vastupanu.

18. Kaebaja sõnul oli ta kurku sattunud pipragaasi tõttu lämbumas, kuid valvurid surusid ta voodile, kägistasid teda ega lasknud tal sülitada. Lõpuks lubati tal sülitada ja talle anti vett, mida ta oli palunud.

19. Rahustusvoodi kasutamise kohta koostatud aruande kohaselt oli kaebaja voodisse fikseeritud kella 8.40-st kuni kella 12.20-ni. Tema seisundit kontrolliti kord tunnis, mil tema käitumise põhjal hinnati vajadust jätkata ohjeldusmeetme kasutamist.

20. Aruanne sisaldab järgmist. Kell 8.40, 9.35, 10.30 ja 11.25: „jätkata [ohjeldusmeetme kasutamist], [kaebaja on] agressiivne”. Kell 12.20: „lõpetada [ohjeldusmeetme kasutamine], [kaebaja on] rahulik”. Aruandes on ka sissekanne, mille kohaselt kontrollisid kaebajat meditsiinitöötajad; meditsiinilise läbivaatuse kellaaeg toimikus oleval aruande koopia on loetamatu.

D. Meditsiinilised tõendid

21. Meditsiinosakonna 3. juuli 2009 õiendi järgi paluti meditsiinitöötajatel teha kartserikambris kindlaks kaebaja kehavigastused. Õiendis on märgitud, et kaebajal ei ole nähtavaid kehavigastusi, kuid vasakul pool rindkeres on 7. roide kohal krepitatsioonid. Kahtlustati roidemurdu.

22. Meditsiinosakonna kahe 4. juuli 2009 õiendi kohaselt vaatas meditsiiniõde R. K. kaebaja läbi kell 8.50 ja pärast tema rahustusvoodist vabastamist kell 12.20. Õiendites on märgitud, et kaebajal ei ole nähtavaid kehavigastusi ja ta ei vaja arstiabi. Kaebaja sõnul on need õiendid fabritseeritud, et varjata tema peksmist, samuti on need vastuolus muude meditsiiniliste tõenditega.

23. 4. juulil 2009 tehti kaebajale röntgenuuring, millest ei nähtunud traumaatilisi muutusi. Fotografeeriti verevalumeid kaebaja kehal (kirjeldatud allpool). Ta andis uriiniproovi. 6. juuli 2009 analüüsitulemustest nähtus, et uriinis oli punaseid vererakke.

24. Meditsiinosakonna 6. juuli 2009 õiendi järgi oli kaebaja seljal kolm 20 x 1,5 cm verevalumit, kaheksasentimeetrise läbimõõduga verevalum parema käe õlavarrel, kolmesentimeetrise läbimõõduga verevalum paremal säärel, vasaku käe ranne oli paistes, vasakul pool rindkeres 8. ja 9. roide kohal krepitatsioonid. Kaebaja kaebas, et valvurid olid teda selga peksnud, samuti kaebas ta seljavalu üle ja ütles, et tema uriin oli punane olnud. Arst leidis, et madratsi allesjätmine kaebajale on õigustatud.

25. 7. juulil 2009 kaebajale tehtud neerude ultraheliuuring ei viidanud haigusele.

26. 9. juulil 2009 kartserikambris tehtud kaebaja läbivaatuse kohta koostatud meditsiinilise õiendi kohaselt olid kaebaja seljal ja roietel verevalumid. Kaebaja ei lasknud arstil end puutuda, ta oli agressiivne ja nõudis madratsit. Sellest hoolimata leidis arst, et kaebaja krooniline alaseljavalu ei anna põhjust talle madratsit alles jätta. Arst soovitas psühhiaatri juurde suunamist.

27. Vangla direktorile 21. juulil 2009 esitatud meditsiiniõe R. K. kirjalikus seletuskirjas avaldas meditsiiniõe, et tal paluti 4. juulil 2009 rahustusvoodisse fikseeritud kaebaja läbi vaadata. Nagu eelmiselgi päeval, kaebas kaebaja valu üle rindkeres roiete all. Meditsiiniõe ja valvurid ning ka kaebaja ise olid pühkinud ta silmi niiskete salvrätidega. Meditsiiniõe väljastas meditsiinilise õiendi, mille kohaselt ei olnud ta tuvastanud kaebajal kehavigastusi. Pärast kaebaja vabastamist rahustusvoodist 4. juulil 2009 kell 12.20 oli meditsiiniõel palutud kaebaja taas kord läbi vaadata. Kaebaja ei kaevanud millegi üle, välja arvatud juba varem kaevatud valu rindkere alumises osas. Meditsiiniõe väljastas õiendi, mille kohaselt ei olnud ta tuvastanud mingeid kehavigastusi ja mille kohaselt kaebaja ei vajanud ravi. Mõlemad läbivaatused olid visuaalsed vaatlused ning meditsiiniõe oli esitanud kaebajale küsimusi tema kaebuste kohta. Verevalumeid märkas ta alles 4. juuli 2009 õhtul. Ta ei olnud neid enne märganud ega hoolikamat läbivaatust teinud, kuna kaebaja ei olnud seda palunud. Oma varasema kogemuse põhjal kaebajaga teadis meditsiiniõe, et kaebaja oli ravi osas väga nõudlik. Selle tõttu oli ta eeldanud, et kaebaja ei kannata millegi tõsise all.

E. Võimuliialdusega seotud kriminaalmenetlus

28. 7. juulil 2009 alustas Justiitsministeeriumi vanglate osakond kaebaja väidete alusel kriminaalmenetlust seoses vangivalvurite võimuliialdusega. Uurimist juhtis Ida Politseiprefektuur.

29. 8. juulil 2009 kuulati kaebaja kannatanuna üle. Ajavahemikus 7. juulist 28. juulini 2009 kuulati neli valvurit (K. A., M. N., V. G. ja J. T.) kahtlustatavatena üle. Tunnistajatena kuulati üle veel kuus vanglaametnikku (sealhulgas O. V.), vangla arst ja üks kinnipeetav. Kriminaaltoimikusse lisati ka aruanne erivahendite ja ohjeldusmeetmete (kilp, kiivrid, soomusvestid ja käeraud 3. juulil 2009 ning käeraud ja rahustusvoodi 4. juulil 2009) kasutamise kohta ning sündmustesse kaasatud olnud vanglaametnike kirjalikud selgitused vangla direktorile.

30. 23. septembril 2009 kuulati vangivalvur O. V. üle teist korda.

31. 26. novembril 2009 palus politsei vangla administratsioonilt lisainformatsiooni, sealhulgas kaebaja tervisekaarti ja informatsiooni vanglas kasutatavate teleskoopnuiade kohta.

32. 15. detsembril 2009 määras politsei kaebaja vigastustele kohtuekspertiisi. Ekspert lõpetas oma aruande 15. veebruaril 2010. Ta tugines kriminaaltoimikus olevatele kirjalikele materjalidele, sealhulgas kaebaja ülekuulamisprotokollile, meditsiinilistele dokumentidele ja kaebaja kehal olnud verevalumitest tehtud fotodele. Ekspert leidis, et triibukujulised verevalumid kaebaja seljal olid tekkinud tõmbi eseme, näiteks kepi või nuiaga antud löökidest ning võimalik, et see juhtus 4. juulil 2009. Kaebaja õlavarrel ja säärel olnud verevalumid olid tekkinud tõmbi esemega antud löökidest või kaebaja paiskamisest tõmbi eseme vastu. Kaheksanda ja üheksanda roide piirkonnas olnud verevalumid ja krepitatsioonid võisid tekkida roidemurrust, kuid seda diagnoosi ei ole võimalik ilma röntgenuuringuta kinnitada. Kokkuvõtteks leidis ekspert, et kõne all olevad kehavigastused ei olnud eluohtlikud, vaid põhjustavad üldjuhul lühiajalist tervisekahjustust, mis kestab neljast päevast nelja nädalani.

33. 5. veebruaril 2010 kuulati kaebaja üle teist korda.

34. 10. veebruaril 2010 määras politsei vangla turvakaamerate videosalvestiste kohtuekspertiisi. Ekspert lõpetas oma aruande 13. aprillil 2010. Pärast seda, kui ekspert oli saanud videosalvestistest 48 suurendatud ja töödeldud pilti, leidis ta, et ei ole võimalik tuvastada täpset kellaega, mil kaebajat löödi.

35. 15. juunil 2010 lõpetas politseiuurija kriminaalmenetluse. Ta leidis, et 3. ja 4. juulil 2009 vangivalvurite poolt kaebaja vastu jõu kasutamine oli olnud õiguspärane, kuna kaebaja ei olnud täitnud vangivalvurite korraldusi ja oli käitunud agressiivselt. 3. juulil 2009 oli ta keeldunud oma asju kokku kogumast kartserikambrisse üleviimiseks ning ta oli ähvardanud jõu kasutamise korral osutada vastupanu. 4. juulil 2009 oli ta keeldunud täitmast vangla sisekorraeeskirju ja loovutamast oma madratsit. Valvurid ei eitanud jõu kasutamist, kuid väitsid, et see oli ainus võimalus kaebaja vastupanu mahasurumiseks. Kaebaja oli üritanud kambrist välja joostes põgeneda. Seega oli jõu kasutamiseks õiguslik alus olemas olnud. Ei nähtunud, et V. G. oleks kasutanud teleskoopnuiat kaebajale kehavigastuste tahtlikuks tekitamiseks. Samuti ei olnud võimalik tuvastada, et J. T., V. G., M. N.-i ja K. A. kasutatud jõud oleks olnud ülemäärane. Nad olid võidelnud vahetu ründe vastu pärast seda, kui leebem käitumine ei olnud tulemusi andnud ja kaebaja oli vastupanu osutamist jätkanud.

36. 17. juunil 2010 kiitis ringkonnaprokurör heaks politseiuurija otsuse kriminaalmenetlus lõpetada.

37. 25. augustil 2010 jättis Riigiprokuratuur kaebaja kaebuse rahuldamata. Riigiprokuratuur leidis, et jõu, erivahendite ja ohjeldusmeetmete kasutamine oli olnud tingitud kaebaja käitumisest, see tähendab sellest, et kaebaja ei täitnud talle antud korraldusi ning näitas vanglaametnike vastu üles füüsilist ja verbaalset agressiivsust. Riigiprokuratuur tugines vangla direktorile esitatud kaebaja omakäelisele seletuskirjale, milles kaebaja kinnitas, et oli 3. juulil 2009 öelnud, et kui

vanglaametnikud teda ebaseaduslikult ründavad, siis ta vastab samaga. Vangivalvuri M. N.-i sõnul oli kaebaja ka ähvardanud nad ära tappa, kui tema kartserikambrisse üleviimiseks kasutatakse jõudu. Võttes arvesse kaebaja äärmiselt agressiivset vastupanu, oli jõu kasutamine tema põrandale pikali surumiseks ja seal hoidmiseks olnud proportsionaalne.

38. Seoses 4. juuli 2009 sündmustega viitas Riigiprokuratuur kahtlustatavate ja tunnistajate ütlustele, mille kohaselt oli kaebaja vanglaametnikke ähvardanud. Tehti kindlaks, et valvur V. G. kasutas pipragaasi pärast seda, kui kaebaja oli A. R.-i tõuganud. Kaebaja rünne oli ebaseaduslik, mistõttu tema vastu pipragaasi kasutamine oli õiguspärane. Kuigi sellele järgnenud kaebaja jooksmist koridori ei saa käsitleda põgenemiskatsena, oli siiski võimalik, et olukord oleks võinud väljuda vanglaametnike kontrolli alt, ning neil oli olnud alust arvata, et kaebaja jätkab nende ründamist. Sellise sündmuste käigu vältimiseks olid vanglaametnikud tegutsenud seaduse alusel kiiresti ja otsustavalt, samuti oli seaduslik teleskoopnuiaga kasutamine V. G. poolt. Kuna tunnistajate ütlused ei ole järjekindlad, ei ole võimalik teha kindlat järeldust selle kohta, kas löögid teleskoopnuiaga anti enne või pärast seda, kui kaebajale olid käeraud pandud. Sellest hoolimata pidas prokurör tunnistajate ütluste alusel tõenäoliseks, et kaebajat löödi enne talle käeraudade panemist. Ta viitas ka põhimõttele, mille kohaselt mõistlikud kahtlused tõlgendatakse süüdistatava kasuks, ja leidis, et ei ole tuvastatud, et vangivalvurid kasutasid kaebaja vastu relva, erivahendeid või jõudu ebaseaduslikult. Kaebaja rahustusvoodisse fikseerimise kohta leidis Riigiprokuratuur, et videosalvestistelt on näha, et pärast seda, kui kaebajale olid käeraud pandud, oli kaebaja jätkuvalt agressiivne ja osutas vanglaametnikele füüsilist vastupanu.

39. 21. oktoobril 2010 jättis Tartu Ringkonnakohus kaebaja kaebuse Riigiprokuratuuri otsuse peale rahuldamata. Kohus leidis, et on tuvastatud, et kaebaja osutas vanglaametnikele vastupanu, mistõttu oli erivahendite ja ohjeldusmeetmete kasutamine õiguspärane. Kohus nõustus Riigiprokuratuuri otsuses väljendatud seisukohaga, et erivahendeid kasutati kaebaja vastupanu mahasurumiseks vajalikul määral. Selle tõttu puudus alus vanglaametnike vastu kriminaalmenetlust jätkata.

F. Halduskohtumenetlus

40. 6. augustil 2009 esitas kaebaja vangla administratsioonile mittevarelise kahju nõude ebainimliku ja alandava kohtlemise eest 3. ja 4. juulil 2009. Nõue jäeti rahuldamata ja kaebaja esitas kaebuse Tartu Halduskohtule.

41. Tartu Halduskohtu 8. märtsi 2010 otsus tehti kaebaja kasuks. Kohus tunnistas kaebaja vastu ohjeldusmeetmete, erivahendite ja teenistusrelva kasutamise õigusvastaseks. Kohus leidis, et kuigi asjaolu, et kaebaja ei

täitnud talle antud korraldusi, kujutas endast vaieldamatult ohtu vangla üldisele julgeolekule, ei olnud käeraudade kasutamine ja kaebaja liikumisvõimetuks muutmine siiski õigustatud, kuna puudusid tõendid ja polnud ka väidetud, et kaebaja oli ohtliku esemega relvastatud või varustatud või et ta kavatses põgeneda või kedagi rünnata. Kuid kohus jättis kaebaja hüvitisnõude rahuldamata, kuna leidis, et ohjeldusmeetmete ja erivahendite kasutamine oli suuresti tingitud kaebaja enda käitumisest. Ta oli vastu vaielnud ametnike korraldustele, laskunud ametnikega vaidlusse, ähvardanud neid ja osutanud neile füüsilist vastupanu. Sellistel asjaoludel on vangla tegevuse õigusvastasuse tuvastamine piisav õiglase hüvitis.

42. Mõlemad pooled esitasid halduskohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse. Kaebaja nõudis rahalist hüvitist ja vangla administratsioon vaidles vastu, et vanglaametnikud ei olnud tegutsenud õigusvastaselt.

43. Tartu Ringkonnakohtu 22. septembri 2010 kohtuistungil väitis kaebaja muu hulgas, et 3. juulil 2009 oli talle antud üks jalahoop roietesse ja et 4. juulil 2009 oli teda pärast talle käeraudade panemist teleskoopnuiaga löödud. Kohtuistungil esitati nii 3. kui ka 4. juuli 2009 videosalvestised.

44. 14. oktoobri 2010 otsusega tühistas ringkonnakohus halduskohtu otsuse ja jättis kaebaja kaebuse rahuldamata. Kohus leidis, et ohjeldusmeetmete, erivahendite, füüsilise jõu ja teenistusrelva kasutamine oli olnud õiguspärane. Kohtu arvates peab vangla tõenäolise ohu korral kasutama ennetavaid meetmeid. Kohus märkis, et kaebaja kannab eluaegset vanglakaristust, mille jooksul on teda kahel korral karistatud vanglaametnike ründamise eest. 2009. aasta jaanuaris oli ta ähvardanud vanglaametnikku tapmisega.

45. 3. juuli 2009 sündmuste kohta märkis ringkonnakohus, et puudub vaidlus selle üle, et kaebaja oli korduvalt keeldunud täitmast vanglaametnike korraldust minna kartserikambrisse. Lisaks oli ta osutanud füüsilist vastupanu ja tekitanud K. A.-le kergemaid kehavigastusi. Selle tõttu kasutati füüsilist jõudu ja käeraudu. Võttes arvesse kaebaja õigusvastast ja agressiivset käitumist, ohtu vanglaametnikele ja kogu vangla julgeolekule ning käeraudade kasutamise lühikest kestust (15 minutit), leidis ringkonnakohus, et käeraudade kasutamine oli olnud õiguspärane. Jõu kasutamise kohta leidis kohus, et puuduvad tõendid selle kohta, et kaebajat löödi jalaga, kägistati või et talle torgati sõrmedega silma. Meditsiiniliste tõendite kohaselt esines krepitatsioone, kuid roided ei olnud murtud. Kohus leidis, et valu rindkeres, mille üle kaebaja oli kaevanud, võis olla tingitud tema vastupanu osutamisest, millele järgnes rüselus ja tema põrandale surumine talle käeraudade panemiseks.

46. 4. juuli 2009 sündmuste kohta leidis ringkonnakohus, et on tuvastatud, et kaebaja näitas üles allumatust ja ähvardas vanglaametnikke. Ta osutas füüsilist vastupanu valvurile, kes oli üritanud madratsit ära võtta. Selle tõttu ei olnud pipragaasi kasutamine ebaproportsionaalne ega

õigusvastane. Kuna sellele järgnenud füüsilise jõu kasutamine ei osutunud tulemuslikuks, oli õigustatud ka teleskoopnuia kasutamine selleks, et oleks võimalik panna kaebajale käeraud. Kohtuistungil esitatud videosalvestis tõestas ka asjaolu, et kaebaja oli rahutusvoodisse fikseerimise ajal olnud agressiivne.

47. 17. veebruaril 2011 keeldus Riigikohus kaebaja kassatsioonkaebust menetlusse võtmast.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS JA KOHTUPRAKTIKA

48. Karistusseadustiku § 291 sätestab, et võimuliialduse ehk ametialaseid ülesandeid täitva ametiisiku poolt relva, erivahendi või vägivalda ebaseadusliku kasutamise eest karistatakse rahalise karistuse või ühe- kuni viieaastase vangistusega.

49. Asjakohane riigisisene õigus ja kohtupraktika erivahendite ja ohjeldusmeetmete kasutamise kohta vanglas on kokku võetud kohtuotsuses *Julin vs. Eesti* (nr 16563/08, 40841/08, 8192/10 ja 18656/10, punktid 84–90 ja 94, 29. mai 2012).

III. ASJAKOHASED RAHVUSVAHELISED STANDARDID

50. Asjakohaseid rahvusvahelisi dokumente ohjeldusmeetmete kasutamise kohta vaata otsustest *Julin*, eespool viidatud, punktid 95–97, ja *Kummer vs. Tšehhi Vabariik*, nr 32133/11, punktid 40–43, 25. juuli 2013.

51. 13. jaanuaril 1993 vastu võetud keemiarelvade väljatöötamise, tootmise, varumise ja kasutamise keelustamise ning nende hävitamise konventsiooni (CWC) kohaselt ei loeta pisargaasi keemiarelvaks ja seda võib kasutada õiguskorra tagamise, sealhulgas riigisiseste rahutuste laialiajamise eesmärgil (artikli II punkti 9 alapunkt d). CWC jõustus Eesti suhtes 25. juunil 1999.

52. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (edaspidi CPT) on tundnud muret selliste ainete kasutamise pärast korrakaitstes. Näiteks aruandes visiidi kohta Bosnia ja Hertsegoviinasse (CPT/Inf (2009) 25) on märgitud:

„79. [---] Pipragaas on potentsiaalselt ohtlik aine, mida ei tohiks kinnises ruumis kasutada. Isegi avatud ruumis kasutamise kohta on CPT-l tõsiseid kahtlusi; kui seda on erandjuhul ikkagi vaja kasutada, peavad olema olema selgelt määratletud kaitsemeetmed. Näiteks tuleb pipragaasiga kokku puutunud isikutele viivitamata võimaldada arstiabi ning vastumeetmeid. Pipragaasi ei tohi kunagi kasutada kinnipeetava vastu, kes on juba kontrolli alla saadud. Samuti ei tohi pipragaas kuuluda vanglaametniku standardvarustuse hulka.

CPT soovitab, et Bosnia ja Hertsegoviina ametivõimud koostaksid pipragaasi kasutamise kohta selge eeskirja, mis peab sisaldama vähemalt järgmist:

- selgeid juhiseid selle kohta, millal tohib pipragaasi kasutada, ning juhistes tuleb sõnaselgelt sätestada, et pipragaasi ei tohi kasutada kinnises ruumis;

- pipragaasiga kokku puutunud kinnipeetavate õigust viivitamatule arstiabile ning vastumeetmele;

- pipragaasi kasutamiseks volitatud töötajate kvalifikatsiooni, koolitust ja oskusi;

- kohast aruandlus- ja järelevalvemehhanismi seoses pipragaasi kasutamisega.”

CPT tegi sarnaseid tähelepanekuid ja andis sarnaseid soovitusi aruandes visiidi kohta Tšehhi Vabariiki (punkt 48) (CPT/Inf (2009) 8).

ÕIGUSKÜSIMUSED

I. KONVENTSIOONI ARTIKLI 3 VÄIDETAV RIKKUMINE

53. Kaebaja kaebas, et vanglaametnikud väärkohtlesid teda 3. ja 4. juulil 2009, rikkudes sellega konventsiooni artiklit 3, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.”

54. Riik vaidles sellele väitele vastu.

A. Üldpõhimõtted

55. Nagu EIK on mitmel korral juba öelnud, sisaldab konventsiooni artikkel 3 demokraatliku ühiskonna üht kõige põhilisemat väärtust. See keelab mis tahes tingimusel piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse olenemata asjaoludest ja kannatanu käitumisest (vt *Labita vs. Itaalia* [suurkoda], nr 26772/95, punkt 119, EIK 2000-IV, ja *Chahal vs. Ühendkuningriik*, 15. november 1996, punkt 79, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-V).

56. Väärkohtlemine peab olema minimaalse tõsidusastmega, et see kuuluks konventsiooni artikli 3 kohaldamisalasse. Selle minimaalse tõsidusastme hindamine on suhteline, see sõltub kohtuasja kõikidest asjaoludest, näiteks kohtlemise kestus, selle füüsiline ja vaimne mõju ning mõnel juhul kannatanu sugu, vanus ja tervislik seisund (vt muu hulgas *Peers vs. Kreeka*, nr 28524/95, punkt 67, EIK 2001-III, ja *Iirimaa vs. Ühendkuningriik*, 18. jaanuar 1978, punkt 162, seeria A nr 25).

57. Eelnevast tulenevalt on EIK muu hulgas pidanud kohtlemist ebainimlikuks, kui see oli ettekatsetud, kestis katkematult tundide kaupa ja tekitas kas kehavigastusi või intensiivseid hingelisi kannatusi, ning

samuti alandavaks, kui see tekitab ohvrites hirmutunnet, ahastust ja alaväärsust, mis alandas ja alavääristas neid (vt näiteks *Kudla vs. Poola* [suurkoda], nr 30210/96, punkt 92, EIK 2000-XI, ja *Van der Ven vs. Holland*, nr 50901/99, punkt 48, EIK 2003-II). Et karistamine või kohtlemine oleks ebainimlik või alandav, peab sellega kaasnev kannatus või alandatus igal juhul ületama vältimatut kannatuse või alandatuse elementi, mis tuleneb seaduslikust kohtlemisest või karistamisest (vt näiteks *V. vs. Ühendkuningriik* [suurkoda], nr 24888/94, punkt 71, EIK 1999-IX, ja *Van der Ven, loc. cit.*).

58. Käeraudade või muude ohjeldusmeetmete kasutamine ei too üldjuhul kaasa küsimust konventsiooni artikli 3 alusel olukorras, kus meedet on rakendatud seoses õiguspärase kinnipidamisega ja see ei hõlma jõu kasutamist või privaatsuse puudumist, mis ületab mõistlikult vajalikuks peetavat. Selles suhtes on oluline arvestada näiteks isiku põgenemise ohtu või vigastuste või kahju tekitamise ohtu (vt muu hulgas ja *mutatis mutandis*, *Raninen vs. Soome*, 16. detsember 1997, punkt 56, *Reports* 1997-VIII; *Mathew vs. Holland*, nr 24919/03, punkt 180, EIK 2005-IX; ning *Kuzmenko vs. Venemaa*, nr 18541/04, punkt 45, 21. detsember 2010).

59. EIK on teadlik vägivalda võimalikkusest vanglaasutustes ja asjaolust, et kinnipeetavate allumatusest võib kiiresti kujuneda mäss (vt *Gömi jt vs. Türgi*, nr 35962/97, punkt 77, 21. detsember 2006). EIK nõustub, et jõu kasutamine võib puhuti olla vajalik vangla julgeoleku tagamiseks ja korra hoidmiseks või kuritegevuse ennetamiseks kinnipidamisasutustes. Sellest hoolimata võib niisugust jõudu kasutada üksnes hädavajadusel ja see ei tohi olla ülemäärane (vt *Ivan Vasilev vs. Bulgaaria*, nr 48130/99, punkt 63, 12. aprill 2007, edasiste viidetega). Füüsilise jõu kasutamine, mis ei tulene otseselt kinnipeetava enda käitumisest, alandab inimväärikust ja rikub põhimõtteliselt konventsiooni artiklis 3 sätestatud õigust (vt muu hulgas *Ribitsch vs. Austria*, 4. detsember 1995, punkt 38, seeria A nr 336; *Vladimir Romanov vs. Venemaa*, nr 41461/02, punkt 63, 24. juuli 2008; ning *Sharomov vs. Venemaa*, nr 8927/02, punkt 27, 15. jaanuar 2009).

60. EIK kordab, et väärkohtlemise väited peavad tuginema asjakohastele tõenditele. Tõendite hindamisel on EIK üldjuhul kohaldanud tõendamisstandardit „väljaspool mõistlikku kahtlust” (vt eespool viidatud *Irimaa vs. Ühendkuningriik*, punkt 161). Selline tõendus võib tuleneda piisavalt tugevate, selgete ja kooskõlaliste järelduste või sarnaste ümberlükkamatute faktiliste eelduste kooseksisteerimisest. Kui kõne all olevad küsimused jäävad täielikult või suures osas ametivõimude ainuteadmise piiridesse, nagu siis, kui isikud on nende kontrolli all vahistuses, tõusetuvad sellise kinnipidamise ajal esinevate vigastuste suhtes kaalukad faktilised eeldused. Niisiis võib tõendamiskohustust käsitleda ametivõimude kohustusena anda rahuldav ja veenev seletus (vt *Salman vs. Türgi* [suurkoda], nr 21986/93, punkt 100, EIK 2000-VII).

61. Kui on toimunud riigisisene menetlus, ei ole EIK-i ülesanne asendada riigisiseste kohtute faktidele antud hinnanguid enda omadega ja üldjuhul on riigisiseste kohtute kohustus hinnata neile esitatud tõendeid (vt *Klaas vs. Saksamaa*, 22. september 1993, punkt 29, seeria A nr 269). Kuigi EIK ei ole riigisiseste kohtute järelustega seotud, siis tavatingimustes on vaja kaalukaid põhjuseid, et EIK kalduks kõrvale nimetatud kohtute poolt tuvastatud faktilistest järelustest (vt *Matko vs. Sloveenia*, nr 43393/98, punkt 100, 2. november 2006). Kui aga väited on esitatud konventsiooni artikli 3 alusel, peab EIK rakendama eriti põhjalikku kontrolli (vt *mutatis mutandis* eespool viidatud *Ribitsch*, punkt 32).

B. Põhimõtete kohaldamine käesolevas kohtuasjas

1. 3. juuli 2009 sündmused

Vastuvõetavus

62. EIK märgib, et kaebaja kaebus väärkohtlemise kohta 3. juulil 2009 puudutas vanglaametnike poolt jõu kasutamist vastuseks kaebaja keeldumisele täita vanglaametnike korraldust minna kartserikambrisse. Olemasoleva informatsiooni põhjal võib aru saada, et kaebaja ähvardas valvureid või vähemalt andis selgelt teada kavatsusest korraldus täitmata jätta ning osutada neile isegi vastupanu (vt punkte 7, 10 ja 45 eespool). EIK märgib, et kaebaja seda ei eita (vt punkti 37 eespool). Korralduse täitmise tagamiseks sisenesid kolm valvurit kaebaja kambrisse, et panna talle käeraud ja viia ta kartserikambrisse. EIK märgib, et vangivalvurid kasutasid vaid kaitsekilpi, soomusvesti ja kiivreid ehk passiivse kaitse vahendeid.

63. Kaebaja vastu kasutatud jõu intensiivsuse kohta märgib EIK, et kaebaja ei eita vanglaametnikele vastupanu osutamist. Samuti ei väida ta, et teda peksti, vaid mainis, et teda löödi üks kord jalaga roietesse (vt punkte 9 ja 43 eespool), kusjuures vanglaametnikud eitavad üldse kaebaja löömist (vt punkti 10 eespool). Üldiselt tundub, et kaebaja kirjeldus sündmuste kohta käsitleb valvurite poolt inimese liikumisvõimetuks muutmise meetodite kasutamist, mitte midagi sellist, mis oleks ligilähedanegi valimatule peksmisele. EIK märgib selle kohta veel, et meditsiiniliste tõendite kohaselt oli kaebaja ainuke vigastus, mille ta sai 3. juulil 2009 toimunud vastasseisu käigus, krepitatsioonid seitsmenda roide piirkonnas. Alguses kahtlustati murtud roiet, kuid röntgenuuring seda ei kinnitanud. Muid vigastusi ei mainitud (vt punkte 11, 21 ja 23 eespool). EIK leiab, et ei pea kindlaks tegema kaebaja rindkere vigastuse täpset põhjust – kas see tulenes kaebaja äkilisest põrandale mahasurumisest, vanglaametniku jalaohobist või nendest mõlemast. Võtnud arvesse kogu kättesaadavat informatsiooni, sealhulgas

riigisiseste ametivõimude järeldusi kriminaal- ja halduskohtumenetluses, ütlni kaebaja käitumise kohta 3. juulil 2009, tõendeid tema isiksuse ja varasema käitumise kohta, samuti meditsiinilisi tõendeid, leiab EIK, et 3. juulil 2009 kasutatud jõud ei ületanud jõudu, mida võib sellistel asjaoludel vajalikuks pidada. Eeltoodu tõttu on kaebuse see osa ilmselgelt põhjendamatu ja tuleb jätta konventsiooni artikli 35 lõigete 3 ja 4 kohaselt läbi vaatamata.

2. 4. juuli 2009 sündmused

(a) Vastuvõetavus

64. EIK märgib, et kaebus kaebaja väärkohtlemise kohta 4. juulil 2009 ei ole selgelt põhjendamatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a tähenduses. EIK märgib veel, et see ei ole vastuvõetamatu ka muudel alustel. Seetõttu tuleb kaebus tunnistada vastuvõetavaks.

(b) Sisu

(i) Poolte seisukohad

(a) Kaebaja

65. Kaebaja väitis, et vanglaametnikud olid teda 4. juulil 2009 väärkohelnud ja et nimetatud väärkohtlemine kujutas endast piinamist. Meetmete, nagu käeraudade, teleskoopnui, pipragaasi ja rahustusvoodi kasutamine kuuest vanglaametnikust koosneva grupi poolt seoses ühe vahejuhtumiga oli täiesti ebaproportsionaalne. Kaebaja väitis, et teda peksti, löödi jalaga ja väärkoheldi pipragaasiga, mille tagajärjel kannatas ta mitme päeva vältel tugevat valu. Samuti väitis ta, et nimetatud kogemus traumeeris teda ning ta tundis ebakindlust ja abitust.

66. Kaebaja sõnul oli tal pärast 3. juuli 2009 vahejuhtumit olnud varasema arstliku läbivaatuse ja arsti arvamuse põhjal alust arvata, et tal on kogu aeg lubatud kambris madratsit kasutada.

67. Kaebaja vaidles vastu riigi väitele, et ta oli olnud agressiivne ja osutanud füüsilist vastupanu. Selle kohta tõendid puudusid. Vastupidiselt väidetele ei olnud ta seisukorras, milles ta oleks olnud võimeline vanglaametnikele vastu hakkama, kuna pipragaas oli muutnud ta võitlusvõimetuks. Ta oli tegelikult lämbumas ja suurtes piinades. Pipragaasi kasutamine kinni peetavate vastu ei olnud lubatud ning tema vastu füüsilise jõu kasutamine ajal, mil tal olid käeraud ja teda peksti, viitab jõu ebaproportsionaalsele kasutamisele. Kaebaja viitas vanglaametnike O. V. ja A. J.-i ütlustele, mille kohaselt oli kõigepealt pandud kaebajale käeraud ja seejärel löödud teda teleskoopnuiaga.

68. Kaebaja väitis, et meditsiinilistest tõenditest nähtub, et tema väärkohtlemine 4. juulil 2009 kujutas endast piinamist. Eelkõige viitas ta murtud roidele, kriimustustele, marrastustele ja sinikatele, krepitatsioonile 8. ja 9. roide piirkonnas ning verele uriinis. Väärkohtlemine oli olnud eriti tõsine ja julm ning selline, mis põhjustab tugevat valu ning hingelisi ja füüsilisi kannatusi konventsiooni artikli 3 tähenduses.

(β) Riik

69. Riik märkis kohe alguses, et päev enne käesoleva asja vahetuks esemeks olevaid sündmusi oli kaebaja keeldunud täitmast vanglaametnike seaduslikke korraldusi ning oli osutanud neile füüsilist vastupanu. 4. juulil 2009 keeldus ta taas kord täitmast korraldust, sedapuhku madratsi loovutamiseks. Olukord, kus kinnipeetav vaidleb ametnikuga korralduse seaduslikkuse üle või selle üle, kas ametnik peaks või võiks anda sellise korralduse, ei ole lubatav. Käesolevas asjas oli kaebajale antud korraldus seaduslik ja selge ning seda oli lihtne täita. Järgnenud sündmused tulenesid sellest, et kaebaja ei täitnud vanglaametnike antud seaduslikku korraldust. Samuti leidis riik, et arvesse tuleb võtta kaebaja isiksust ja varasemat käitumist ning tegelikku ohtu, mida ta endast kujutas. Riik märkis, et kaebaja on eluaegne kinnipeetav, kes on süüdi mõistetud kahe inimese julmas mõrvas ja kolmanda inimese tapmiskatses. Vangistuses viibimise ajal on ta jätkanud kuritegude sooritamist nii vanglaametnike kui ka teiste vastu. Kõne all olevate sündmuste ajaks oli teda 29. korral distsiplinaarkorras karistatud ning Tartu Vangla ja Viru Vangla koostatud kinnipeetava individuaalses täitmiskavas sisalduva hinnangu kohaselt on kaebaja ohtlik inimene. Selle tõttu võib kaebajat tema varasema käitumise põhjal pidada kõrge riskiga kinnipeetavaks, kelle ettearvamatu käitumine ja ebastabiilsus võivad kujutada endast tõsist ohtu igäihele, kes tema läheduses viibib.

70. Riik leidis, et ohjeldusmeetmete, erivahendite ja teenistusrelva kasutamine vanglaametnike poolt 4. juulil 2009 oli õiguspärane vangistusseaduse §-de 69, 70, 70¹ ja 71 alusel.

71. Riik väitis, et V. G. poolt pipragaasi kasutamine pärast seda, kui kaebaja oli A. R.-i tõuganud, oli õiguspärane – nagu leidsid ka riigisisised kohtud – ja kõige kergemaid vigastusi tekitav meetod, mida ametnikud kasutada saavad ja mis võimaldab neil saada ohtlik kinnipeetav kontrolli alla ning kõrvaldada temast tulenev oht. Kuid kuna vanglaametnikel ei õnnestunud kaebajat kontrolli alla saada, sest ta osutas endiselt aktiivset vastupanu ega allunud korraldusele lasta panna endale käeraud, oli teleskoopnuia – kumminuiast kergemaid vigastusi tekitava meetme – kasutamine õigustatud. Kuigi ei ole täiesti kindel, et teleskoopnuia kasutati enne kaebajale käeraudade panemist, pidasid riigisisised kohtud seda tõenäoliseks. Samas puudus vaidlus selle üle, et kaebaja oli keeldunud täitmast korraldust lasta panna endale käeraud ja oli ametnikega rüselanud.

Igal juhul ei saa kohtuasja asjaoludel pidada teleskoopnuia kasutamist ebaproportsionaalseks ja ülemääraseks. Võttes arvesse kaebaja füüsilist vastupanu ning ähvardusi vanglaametnike elule ja tervisele, samuti tema varasemat käitumismustrit, ei ületanud kaebaja vastu kasutatud jõud seda, mis oli antud olukorras hädavajalik.

72. Käeraudade kasutamise kohta leidis riik, et see oli antud asjaoludel õiguspärane ja vajalik. Riik märkis, et käeraudu kasutati kaebaja puhul vaid paar minutit ehk niikaua, kui kulus tema rahustusvoodisse viimiseks.

73. Kaebaja rahustusvoodisse fikseerimise kohta vaidles riik vastu, et see oli õiguspärane ja õigustatud viimse abinõuna, kuna enne seda kasutatud meetmetega ei olnud õnnestunud kaebajat maha rahustada. Riik märkis, et kaebaja oli rahustusvoodisse fikseeritud üksnes kolm tundi ja nelikümmend minutit, töötajad kontrollisid iga tundi, kas on võimalik kaebajat vabaks lasta, ja kaks korda kontrollis tema seisundit arst. Riik rõhutas, et ohjeldusmeetmed ei olnud karistavad, vaid pigem ennetavad meetmed, mida kasutada olukorras, kus on olemas oht nii isiku enda kui ka teiste elule ja tervisele. Antud juhul oli kaebaja käitumine äärmiselt agressiivne ja häiriv ning tema viivitamatu tagasiviimine ühele inimesele ette nähtud karistuskambrisse ei oleks taganud tema maharahunemist ega takistanud tal näiteks käega vastu seina löömast ja endale või võib-olla ka teistele muidki raskeid vigastusi tekitamast. Selle tõttu olid kohaldatud meetmed õigustatud ohuga, mida kaebaja kujutas endast iseendale ja teistele. Riik jäi endale kindlaks, et artiklit 3 ei rikutud.

74. Kokkuvõtteks väitis riik, et pipragaasi, käeraudade, füüsilise jõu ja teleskoopnuia kasutamine kaebaja vastu ega tema fikseerimine rahustusvoodisse 4. juulil 2009 ei ületanud sellist tõsidusastet ega olnud selliselt ebaproportsionaalne, mis on vajalik konventsiooni artikli 3 rikkumiseks.

(ii) EIK-i hinnang

75. EIK märgib kohe alguses, et on teadlik raskustest, millega riigid võivad silmitsi seista vanglaasutustes korra ja distsipliini tagamisel. Seda eriti ohtlike kinnipeetavate allumatuse juhtudel ning olukorras, kus on oluline leida tasakaal eri kinnipeetavate õiguste vahel või kinnipeetavate õiguste ja vanglaametnike ohutuse vahel.

76. Käesolevas asjas on EIK võtnud arvesse riigi esitatud tõendeid ohu kohta, mida kaebaja endast kujutas (tema süüdimõistmised mõrvas ja tapmiskatses, ründed vanglaametnike ja teiste kinnipeetavate vastu, distsiplinaarkaristused ning tema iseloomustus individuaalses täitmiskavas, vt punkti 6 eespool). Selle tõttu nõustub EIK, et kaebaja iseloom ja varasem käitumine andsid vanglaametnikele aluse olla valvel oma ohutuse tagamiseks ning viivitamatute meetmete võtmiseks, kui kaebaja näitas üles allumatust, ähvardas või käitus nendega agressiivselt. Samuti märgib EIK, et kahes eri riigisiseses menetluses (kriminaal- ja halduskohtumenetluses)

tuvastasid riigisisesed kohtud pärast sündmuste põhjalikku uurimist, et kaebaja oli käitunud agressiivselt ja et selle tõttu oli eri meetmete võtmine agressiivsuse mahasurumiseks olnud õigustatud.

77. EIK märgib, et vanglaametnikud tuginesid mitmele inimest liikumisvõimetuks muutvale meetodile ja erivahenditele. Selle tõttu kasutasid nad lisaks füüsilisele jõule ja käeraudadele ka pipragaasi ja teleskoopnuia. EIK leiab, et kaebaja vigastused, näiteks verevalumid tema kehal ja veri uriinis (vt punkte 23, 24, 26 ja 32 eespool), viitavad sellele, et kaebaja vastu kasutati teataval määral jõudu. Teleskoopnuia kasutamise kohta märgib EIK, et riigisisesed ametiasutused ei suutnud täie kindlusega tuvastada – hoolimata tõendite, sealhulgas turvakaamerate videosalvestiste põhjalikust uurimisest nii kriminaal- kui ka halduskohtumenetluses –, kas kaebajat löödi nuiaga enne või pärast seda, kui talle käeraud pandi. EIK märgib, et ta ei ole teleskoopnuia kasutamise täpsete faktiliste asjaolude tuvastamiseks riigisisesest ametiasutustest paremas olukorras.

78. Seoses kaebaja vastu pipragaasi kasutamise seaduslikkusega viitab EIK piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) avaldatud murele selliste ainete kasutamise pärast korrakaitstes. CPT kohaselt on pipragaas potentsiaalselt ohtlik aine, mida ei tohiks kasutada kinnises ruumis; kui seda on erandjuhul ikkagi vaja avatud ruumis kasutada, peavad olema selgelt määratletud kaitsemeetmed. Pipragaasi ei tohi kunagi kasutada kinnipeetava vastu, kes on juba kontrolli alla saadud (vt *İzci vs. Türgi*, nr 42606/05, punktid 40–41, 23. juuli 2013, ning *Ali Güneş vs. Türgi*, nr 9829/07, punktid 39–40, 10. aprill 2012; vt ka punkti 52 eespool). EIK märgib ka, et kuigi pipragaasi ei loeta keemiarelvaks ja seda on lubatud korrakaitstes kasutada, võib see tekitada näiteks hingamishäireid, iiveldust, oksendamist, hingamisteede ärritust, pisaranäärmete ja silmade ärritust, spasme, valu rindkeres, nahapõletikku ja allergiaid. Suurtes kogustes võib see põhjustada hingamisteede või seedetrakti kudede kärbumist, kopsuturset või sisemist verejooksu (neerupealise verejooks) (vt eespool viidatud *Ali Güneş*, punktid 37–38, edasiste viidetega kohtuasjadele *Oya Ataman vs. Türgi*, nr 74552/01, punktid 17–18, EIK 2006--XIII; vt ka eespool viidatud *İzci*, punkt 35, ja punkti 51 eespool). Võttes ühelt poolt arvesse pipragaasi kinnises ruumis kasutamise võimalikke raskeid tagajärgi ja teiselt poolt vanglaametnike käsutuses olevaid alternatiivseid vahendeid, nagu soomusvestid, kiivrid ja kaitsekilbid, leiab EIK, et kõne all olevad asjaolud ei õigustanud pipragaasi kasutamist.

79. Lisaks kordab EIK, et ta on juba käsitlenud kinnipeetava rahustusvoodisse fikseerimisega seotud kaebust kohtuasjas *Julin vs. Eesti* (eespool viidatud). Nimetatud kohtuasjas hindas EIK kõne all oleva meetme kasutamist reguleerivat riigisest õigust ja selle rakendamist ning kohaldamist sellel konkreetsel juhul (vt eespool viidatud *Julin*, punktid 124–128). EIK märgib, et *Julini* kohtuasjas rahustusvoodi

kasutamise seotud kaebuse aluseks olnud sündmused ja praeguse kohtuasja sündmused toimusid umbes samal ajal ja sama riigisisese õiguse alusel. *Julini* kohtuasjas leidis EIK, et kaebaja fikseerimine rahustusvoodisse peaaegu 90 tunniks rikkus konventsiooni artiklit 3.

80. Riigi põhiväide käesolevas kohtuasjas on, et kaebaja oli rahustusvoodisse fikseeritud kolmeks tunniks ja neljakümneks minutiks ehk tunduvalt lühemaks ajaks kui *Julini* kohtuasja kaebaja. Riik märkis ka, et erinevalt *Julini* kohtuasjast kinnitas käesolevas kohtuasjas koostatud aruanne, et kaebaja oli olnud agressiivne kogu selle aja, mil ta oli voodisse fikseeritud (vt punkti 20 eespool).

81. Sellest hoolimata leiab EIK, et need tegurid ei ole piisavad eristamiseks praegust kohtuasja *Julini* kohtuasjast. Kuigi vastab tõele, et ajavahemik, mille jooksul kaebaja oli rahustusvoodisse fikseeritud, oli praeguses kohtuasjas lühem ja rahustusvoodi kasutamise kohta koostatud aruandes kirjeldatakse kaebajat agressiivsena ning märgitakse, et tema seisukorda hinnati iga tund ja et teda kontrollis ka meditsiinitöötaja, ei leia EIK, et rahustusvoodi kasutamine oli nende tegurite alusel õigustatud meede käesoleva kohtuasja asjaolude valguses. EIK märgib, et kaebaja käitumist kirjeldati agressiivsena pärast füüsilist vastasseisu vanglaametnikega. EIK kordab siiski, et ohjeldusmeetmeid ei tohi kunagi kasutada karistusena, vaid pigem enesevigastamise või teistele isikutele või vangla julgeolekule tõsise ohu vältimiseks (vt eespool viidatud *Julin*, punkt 127). Käesolevas kohtuasjas leiab EIK, et ei ole veenvalt tõendatud, et pärast vastasseisu lõppemist vanglaametnikega kujutas kaebaja, kes oli lukustatud ühele inimesele ette nähtud karistuskambrisse, ohtu iseendale või teistele, mis oleks õigustanud kõne all oleva meetme kasutamist. Samuti ei olnud ajavahemik, mille jooksul kaebaja oli rahustusvoodisse fikseeritud, ühestki küljest vaadatuna väheoluline ning kaebaja pikaajaline liikumisvõimetus pidi põhjustama talle kannatusi ja füüsilist ebamugavust.

82. Eeltoodut ja kaebaja suhtes 4. juulil 2009 kasutatud meetmete kumulatiivset tagajärge arvesse võttes leiab EIK, et kaebajat koheldi ebainimlikult ja alandavalt, rikkudes konventsiooni artiklit 3.

II. MUUD KONVENTSIOONI VÄIDETAVAD RIKKUMISED

83. Kaebaja kaebas veel selle üle, et ametivõimud ei olnud tõhusalt uurinud tema väiteid väärkohtlemise kohta 3. ja 4. juulil 2009. Ta tugines konventsiooni artiklitele 3 ja 13.

84. Kuid võttes arvesse kogu EIK-i käsutuses olevat materjali ning ulatuses, milles nende kaebuste läbivaatamine on EIK-i pädevuses, leiab EIK, et nimetatud sätteid ei ole rikutud. Eeltoodu tõttu tuleb kaebuse see osa kui ilmselgelt põhjendamatu jätta konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a ja lõike 4 kohaselt läbi vaatamata.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

85. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle protokolle on rikutud ja konventsiooniosalise õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajaduse korral määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahju

86. Kaebaja nõudis 30 000 eurot mittevaralise kahju eest.

87. Riik leidis, et kuna konventsiooni ei ole kaebaja suhtes rikutud, puudub alus hüvitise väljamõistmiseks. Lisaks leidis riik, et kui EIK peaks tuvastama kaebaja õiguste rikkumise, oleks rikkumise tuvastamine piisav õiglane hüvitus, arvestades kaebaja enda agressiivset ja ohtlikku käitumist. Kui EIK peaks siiski otsustama mittevaralise kahju hüvitise välja mõista, palus riik määrata EIK-il mõistlik summa.

88. EIK leiab, et kaebaja on kandnud mittevaralist kahju, mida ei saa hüvitada üksnes rikkumise tuvastamisega. Käesoleva kohtuasja asjaolude valguses ja tehes otsuse õiglasel alusel, mõistab EIK kaebaja kasuks välja 5000 eurot mittevaralise kahju eest ja sellele lisanduvad võimalikud maksud.

B. Kulud

89. Kaebaja nõudis ka 1776.20 eurot EIK-is kantud kulude katteks.

90. Riik leidis, et riigisiseses menetluses kantud kohtukulud ei peaks hüvitama ja et halduskulud on arvatud omavoliliselt. Konventsiooni rikkumise tuvastamise korral jätab riik EIK-i määrata mõistliku summa EIK-i menetluses kantud õigusabikulude katteks.

91. EIK-i kohtupraktika kohaselt on kaebajal õigus kulude hüvitamisele vaid siis, kui on tõendatud, et need on ka tegelikult ja põhjendatult kantud ning mõistlikus summas. Võttes arvesse EIK-i käsutuses olevaid dokumente ja eespool toodud kriteeriume, leiab EIK käesolevas asjas, et on mõistlik määrata kõikide kulude katteks hüvitis summas 1776.20 eurot.

C. Viivis

92. EIK peab kohaseks viivise määra sidumist Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääraga, mida suurendatakse kolme protsendipunkti võrra.

SELLEST LÄHTUDES KOHUS ÜHEHÄÄLSELT

1. *tunnistab* kaebuse seoses väidetava väärkohtlemisega 4. juulil 2009 vastuvõetavaks ja kaebuse ülejäänud osa vastuvõetamatuks;
2. *leiab*, et konventsiooni artiklit 3 on rikutud kaebaja väärkohtlemisega 4. juulil 2009;
3. *leiab*,
  - (a) et vastustajariik peab kaebajale maksma kolme kuu jooksul kohtuotsuse jõustumise päevast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohaselt alljärgnevad summad:
    - (i) 5000 (viis tuhat) eurot ja sellele lisanduvad võimalikud maksud mittevaralise kahju eest;
    - (ii) 1776.20 (tuhat seitsesada seitsekümmend kuus eurot ja kakskümmend senti) ja sellele lisanduvad võimalikud maksud kulude katteks;
  - (b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summadelt maksta viivist määra järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärale suurendatuna kolme protsendipunkti võrra;
4. *jätab* rahuldamata kaebaja ülejäänud õiglase hüvitise nõude.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 13. veebruaril 2014 kohtureeglite 77. reegli lõigete 2 ja 3 kohaselt.

Søren Nielsen
Sekretär

Isabelle Berro-Lefèvre
Esimees